مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد.

عبدالباري جهاني
۲۰۲۰/۱۰/۰۱

شاه شجاع، امیر دوست محمد خان او برتانیه

ځلوېښتمه برخه

ځلورم فصل

د سېل قوه له څه باندي ځلورو میاشتو راهیسي محاصره وه او له هره درکه، په تېره بیا د خوراکي موادو له اړخه تر سخت فشار لاندي وه. د اپرېل پر لومړۍ نېټه یې عسکرو په یوه ناڅاپي حمله کي د اکبرخان د قوې هغه پنځه سوه پسونه او اوزګړي کمپ ته ننه ایستل چي د انګرېزانو له ګارنیزون سره نیژدې یې څر کاوه. د کمپ دننه محاصره سویو عسکرو ته دي غیبي مرستي ډېر لاس ورکړ. د ګارنیزون عسکر په غوښو ماړه سول او څو ورځي وروسته یې د جنګ لپاره جسماني قوه پیدا کړه.
د اپرېل پر شپږمه هم د اکبرخان له کمپ څخه داسي رپوټ را ورسېدی چي د جنرال پالک قوې د خیبر په دره کي د اپرېدیو له لاسه ماته خوړلي او پالک بېرته پېښور ته پر شا سوی دی. ضمناً په کابل کي د یوه بل انقلاب په باره کي هم رپوټونه را ورسېدل او ویل کېدله چي اکبر خان خپل کمپ تولوي او کابل ته ځان رسوي. جنرال سېل جنګي شورا را وبلله او د سبا لپاره یې د حملي د پیل کولو فیصله وکړه. د اپرېل پر اوومه یې د اکبرخان پر قوه باندي درېو خواوو حمله پیل کړه. د اکبرخان قوې چي د دې ناڅاپي حملي انتظار یې نه درلود، له څو ساعته سخت مقاومت او انګرېزانو ته د تلفاتو اړولو څخه وروسته، ماته وکړه. د جنرال سېل د کمپ څخه په رسېدلي رپوټ کي ویل سوي دي چي د حملي په سبا د اکبرخان قوې د لغمان پر لور حرکت وکړ او دوی ته د نورو غنیمتونو تر څنګ هغه ځلور توپونه هم لاسته ورغلل چي افغانانو له انګرېزانو څخه له کابل څخه د وتلو وروسته په لاره کي غنیمت کړي وه. د انګرېزانو رپوټونه وایي چي د اکبرخان له ماتي وروسته د جلال آباد ښار او شاوخوا سیمه د دوی لاسته ورغله او افغانانو ته درانه تلفات ورسېدل. (کې ص ۳۴۴)
جنرال پالک، په پېښور کي له تقریباً دوو میاشتو تم کېدلو او د خیبر په دره کي له نښتو وروسته، د مي په میاشت کي جلال آباد ته ورسېدی. دا وخت د اکبر خان قوې ماته کړې او اکبرخان کابل ته رسېدلی وو او پالک، د ګورنرجنرال ایلینبرا د هدایت سره سم، له جلال آباد څخه تر کابل پوري پرتو افغانانو ته د سزا ورکولو لپاره تیاري ته منتظر سو.
د ګورنرجنرال دفتر جنرال پالک ته هدایت ورکړی وو چي افغانانو ته داسي سخت ګوزار ورکړي چي د هغوی په هیواد کي زموږ پوځي قوت او اعتبار بېرته را ژوندی کړي. پالک ته د دغه راز سخت ګوزار د وخت او ځای د انتخاب اختیار ورکړه سوی دی چي هر ځای یې زړه غواړي هلته افغانانو ته یو ګوزار ورکړي. (پېپرز مکتوب نمبر ۲۳۲)
د ګورنر جنرال دفتر د جون پر لومړۍ نېټه یو ځل بیا جنرال پالک ته هدایت ورکړ چي له افغانستانه د راوتلو څخه مخکي باید دښمن ته، په یوه مناسب فرصت کي، یو سخت ګوزار ورکړي. او ځرنګه چي وضع داسي ښکاري چي ته ښایی د اکتوبر تر میاشتي پوري هلته پاته سي نو ګورنر جنرال تاته هدایت درکوي چي دښمن یوه داسي ځای ته راولي چي هلته یوه موثره ضربه ورکړای سي. ته د هر کار د کولو لپاره، چي لازم او ضروري یې وبولې، بشپړ واک او صلاحیت لرې. (پېپرز مکتوب نمبر ۳۵۰)
له هغه لیکونو څخه چي جنرال پالک، له جلال آباد څخه، د ګورنرجنرال دفتر ته لېږلي دي ښکاري چي پالک هره ورځ د غلجیو له مقاومت سره مخامخ وو. د هغه د اکمالاتو پر قافلو باندي یې حملي کولې او په موادو بار اوښان به یې ورڅخه بیول. پالک مجبور وو چي له لویو کلیو څخه تر عسکري کمپ پوري امنیتي پوستي جوړي کړي او د لویو قومي مشرانو او خانانو قلاوي، د پوځي پوستو لپاره، اشغال کړي. (مکتوب ۴۴۰)
پالک د مي له میاشتي څخه د سپتمبر تر میاشتي پوري په جلال آباد کي تم سو. په دې موده کي یې یوه شپه هم پر کراره تېره نه کړه او د غلجیو افغانانو سره یې واړه او لوی جنګونه وکړل. پالک تقریباً هره ورځ، د خپلو عملیاتو په باب، د ګورنرجنرال دفتر ته اطلاعات ورکول او د خپلو جنګي جناياتو په باره کي یې، چي ګورنرجنرال یې اجازه ورکړې او حتی توصیه یې ورته کړې وه، مفصل رپوټونه ورکول. د جولای پر نهه ویشتمه یې ولیکل چي شینواري

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولئ

پرون کرۍ ورځ د خپلو مړو په ټولولو لګیا ول. ده ولیکل چې یقین لري د شینوارو د قوم دومره بشپړه ماته، دومره مړي او د دومره قلاګانو تباهي به ډېر ګټور اثر وکړي. (مکتوب ۴۴۷)

کابل، د انګرېزانو له وتلو وروسته:
سردار محمداکبر خان، د هغه د اکا زوی سردار سلطان احمد خان یا سلطان جان، محمد شاه خان غلجی او د هغه ورور دوست محمدخان د انګرېزانو پوځ بدرګه کړ. محمد اکبرخان او سلطان جان، په جلال آباد کي، د انګرېزانو له محاصره سوي پوځ سره په جنګونو لګیا سول او محمد شاه خان ته یې د انګرېزي یرغملو د ساتلو وظیفه وسپارله.
په کابل کي، لکه څرنګه چې انتظار یې ایستل کېدی، د انګرېزانو له وتلو سره سم، د قدرت پر سر، داخلي اختلافات او په وروسته کي جنګونه پیل سول. هراتي لیکي چې د انګرېزانو د چوڼي له ختمېدلو په سبا واړه او لویان د بالاحصار پر شاوخوا باندي را ټول سول او غوښتل یې چې بالاحصار هم د انګرېزانو د چوڼۍ په ډول چور کړي. ځینو کسانو شاه شجاع ته وویل چې تر څو پوري امین الله خان لوګري ستا اطاعت ونه کړي؛ خلک له ښورښ څخه لاس نه اخلي. شاه شجاع پوه سو چې خاص او عام یې د انګرېزانو استازی بولي نو بله چاره یې ونه لیده او د بارکزیو دښمني دومره ژر ختمېدونکې نه ده نو د امین الله خان او نورو مشرانو له استازو سره یې خپل زوی شهزاده شاه پور ملګری کړ او د امین الله خان کورته یې واستاوه. شهزاده شاه پور، څو ورځي او شپې، د امین الله خان په کور کي د غلجیو، درانیو او شیعه ګانو له مشرانو سره خبري وکړې او هر یوه ته یې، د خپل مقام او قدرت سره سم، خلعتونه او انعامونه ورکړل. امین الله خان یې د شاه شجاع طرفدارۍ ته وهڅاوه او له محمدزمان خان سره یې دوه لکه روپۍ ومنلې. نواب محمد زمان خان، په لومړي سر کي پیسې ونه منلې او ویل چې هغه پخپله خلیفه دی او شاه شجاع باید له بالاحصار څخه ووزي. خو وروسته یې ولیدل چې زور یې نه رسیږي نو د شاه شجاع اطاعت یې ومانه. (هراتي ص ص ۱۴۰-۱۴۱)
لکه څرنګه چې هم د انګرېزانو مشرانو او هم د افغان اولس مشرانو ته معلومه وه چې شاه شجاع، د انګرېزانو له مرستي او پوځونو پرته، یوه هفته هم خپل تخت نه سي ساتلای؛ پخپله شاه شجاع هم په دې پوهېدی چې هغه په یوازي سر او په خپل تدبیر د قدرت د ساتلو نه دی. هراتي وایي کله چې شاه شجاع د غلجیو، درانیو، شیعه ګانو او کوهستانیانو له مشرانو سره روغه جوړه وکړه او هر یوه ته یې منصبونه او انعامونه ورکړل او زړه یې یو څه ببغمه سو نو له میګریګور سره یې تماس ونیوی او هغه ته یې وویل چې مفسدین مي راضي کړي دي او تاسي په ببغمه زړه خپل کار ته دوام ورکړی. کله چې محمد اکبرخان د شاه شجاع او مشرانو له دې روغي جوړي څخه خبر سو نو د کابل خلکو او مشرانو ته یې پیغام واستاوه او هغوی ته یې وویل چې که شاه شجاع په ریښتیا هم د انګرېزانو ګوډاګی نه وي نو له خپلو قواوو سره یو ځای دي د جلال آباد پر لور حرکت وکړي څو د انګرېزانو وروستي قوتونه په ګډه له وطنه وشړو. شاه شجاع پوهېدی چې که د جلال آباد پر لور حرکت وکړي او اولسونه ورسره ملګري سي هسي نه چې په جلال آباد کي د انګرېزانو پراته عسکر روحیات له لاسه ورکړي او میدان خوشي کړي نو یې خلکو ته وویل چې لومړی باید اکبر خان له جلال آباد څخه کابل ته راسي او له دغه ځایه به په جلال آباد کي د انګرېزانو له قواوو سره خبري پیل کړو او په کراره به یې وباسو. (هغه کتاب ۱۴۱-۴۲)
په جلال آباد کي د انګرېزانو محاصره سوې قوه، که څه هم چې د عسکرو شمېر یې دوه نیم زرو ته نه رسېدی، هغسي چې اکبرخان او نورو غازیانویې فکر کړی وو، کمزورې نه وه او په دوو میاشتو کي یې د افغانانو ډېري زیاتي حملې په شا تمبولي او سخت تلفات یې هم ور اړولي وه. په جلال آباد کي د انګرېزانو له قوې سره نه یوازي د توپ چې ښه قوه ورسره وه بلکه د جنرال سېل، کرنل مونټیت، کرنل ډیني او میګریګور په څېر غښتلي او د عسکرۍ او جنګ په کار پوه او په میدانونو کي ازمېیل سوي افسران ورسره وه او په مقابل کي یې له افغانانو سره زیاتره یوازي قوي روحیه او د جهاد جذبه ملګرې وه. البته جنګي روحیه ډېره مهمه ده خو د جګړې په میدان کي د روحیې تر څنګ عصري وسلو او جنګي کمال ته هم اړتیا وي او یوازي په روحیه ګوزاره نه کیږي.
د جلال آباد له محاصره سوي قوې سره مهمات پر ختمېدلو وه او له ډېري مودې راهیسي یې عسکرو په نیمایي استحقاق ګوزاره کړې وه خو د عسکرو لپاره یې، دغه د نیمایی استحقاق، خوراکي مواد هم دومره لږ وه چې دوې هفتې یې هم کفایت نه کاوه. جنرال سېل پرله پسې له پېښور څخه د مرستو غوښتني کولې. دغه راز اکبرخان هم، د جنګ د دوام لپاره، نه مهمات برابرولای سوای او نه یې دونه پیسې درلودلې چې جنګ ته تر نامعلومي مودې پوري دوام ورکړي. ځکه یې نو کابل ته د مرستو د ور استولو خواستونه کول.
په کابل کي د مشرانو تر منځ د اختلافاتو او دښمنیو رپوټونه انګرېزانو ته رسېدل او ګورنرجنرال سِري کمېټې ته په ډېره خوشالي رپوټ ورکوي چې د کانلي له لیکونو څخه ښکاري چې په کابل کي د ډلو ترمنځ اختلافاتو ډېر زور اخیستی دی او د جلال آباد د قوې د ماتولو لپاره اکبرخان ته مرستي نه سي لیږلای او هغه په خپلو لږو قواوو او مهماتو سره نه سي کولای چې د جلال آباد د قوې محاصرې ته دوام ورکړي. (پیپرز مکتوب ۲۱۹)

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

شاه شجاع له بالاحصار څخه د راوتلو زړه نه سو کولای؛ ځکه چې په هیڅا یې باور نه درلود. خبره یې نن او سبا ته کوله او ټوله ورځ یې جلال آباد او ګورنر جنرال ته په لیکونو تېرېدله. هغه فکر کاوه چې پیسې د ټولو ستونزو د حلېدلو کیلي ده او په هر لیک یې ویل چې ارمان! پیسې یې لرلای ټول کارونه به سم سوي وای.
شاه شجاع د جنوري پر یوویشتمه په جلال آباد کې سیاسي استازي کپتان میګریګور ته ولیکل چې ته ښه خبر یې دلته څه پېښېږي. سره له هغه چې ما انګرېزانو ته د دې خلکو د خیانت په باره کې خبرداری ورکړ؛ دوی زما پر خبرو غوږ ونه نیوی او زما د دښمنانو بارکزیو مشوری یې ومنلې او هغوی کندې ته واچول. د بارکزیو اصلي هدف دا وو چې تاسي ماته بدبین کړي او درته ووایي چې شاه شجاع له ښورښیانو سره لاس لري او اولس ته یې ویل چې شاه شجاع او انګرېزان دواړه یو دي. دوی زه په دغه توګه بد نامه کړم. د قسمت لکه چې دغسي فیصله وه. ده ولیکل چې ما خو له انګرېزانو څخه څو ځله وغوښتل چې په بالاحصار کې دېره سي خو دوی زما مشوره ونه منله. دوی ووتل او زه محاصره وم. ما خپلې ټولې پیسې مشرانو ته په انعامونو او رشوتونو ولګولې. خدای دې وکړي چې دوی ماته اوس هم وفادار پاته سي.
شاه شجاع ولیکل چې دا خلک له ما پرته بل هیڅوک نه سي اداره کولای. انګرېزانو ته زما وفاداري او دوستي پخوا هم معلومه وه او اوس خو ټولې نړۍ ته د لمر په شان ښکاره ده. که ما خزانه درلودلای او دا د ژمي میاشتي مي ځان په بالاحصار کي ټینګ کړی او تقویه کړی وای نو ته باور وکه چې بیا مي هیڅوک لیرې کولای نه سي. ده ولیکل چې د دې هیواد خلک له پیسو پرته نه خپلیږي. خدای دې زما د زړه دغه آرزو پوره کړي. له دې څخه مخکې مي څلور لکه روپۍ لګولې وي او اوس مي دوه لکه نوري ولګولي او اوس هیڅ شی را پاته نه دي. که زه د دې خلکو د طرفدارکولو لپاره یو څه پیسې ولرم نو د خدای په زور به ټول کارونه زما له آرزو سره سم وچلیږي. ته به وګوري چې زه په څو میاشتو کي سپاره او پیاده عسکر برابرولای سم. خدای دې زما د زړه آرزو پوره کړي. (کې دوهم جلد ص ۳٦۱-٦۲)
شاه شجاع د فبروري پر دوهمه ګورنرجنرال لارډ اکلینډ ته یو اوږد لیک واستاوه او په هغه کې یې هم تقریباً مخکني لیک ته ورته موضوعات طرح کړي وه. ده لیکي وه چې زما دوسته تا ته دې معلومه وي چې زه پاچا یم او خپل خلک ښه پېژنم. له هر ډول خلکو سره باید د هغوی له فطرت سره سم سلوک وسي. له ځینو سره په مهرباني او له ځینو سره په سختۍ.
ځیني شریرو خلکو، زما له ویرۍ، د سرویلیم مکناټن او سر الیکزانډر برنس لمني ته لاس واچاوه، او ما دوی ته څه نه سوای ویلای: دوی خلک ښورښ ته ولمسول. په تیرو دوو دریو کلونو کي ما صاحبانو، په تېره بیا مکناټن، ته چې ما ته یې تر خپل ژوند زیات ارزښت درلود، له ځان سره په مساوي سترګه وکتل او د دوی له خوښي پرته مي هیڅ کار نه کاوه.
دا د خدای اراده وه چې داسې څه یې پېښ کړل چې زما آرزو نه وه او خدای دې بیا داسي نه پېښوي. کشکي زما دښمنان او د هغوی کورنۍ زما د دوستانو پر ځای تباه سوي وای.
شاه شجاع، په دې لیک کي، له ګورنرجنرال او ټولو انګرېزانو سره خپل اخلاص ښودلی او اکبرخان، مشران او افغانان یې په ډیرو بدو نومونو یاد کړي دي. په پای کي وایي چې ټول مسلمانان ستاسي له کبله زما سره دښمنان سول او ما ستاسي په خاطر درې میاشتي خواری وګاللي او په پای کي مکناټن موافقه وکړه چې ټول هیواد محمد اکبر ته وسپاري او ماته له کاله یو لک روپۍ او یا په هندوستان کي څلور لکه روپۍ ومني. مګر زه پوهېدلم چې دوی له چونۍ څخه حرکت وکړي ټول به تباه سي او هغسي هم وسوه.
شاه شجاع په پای کي لیکلي دي چې زما او ستاسي ترمنځ نه اختلاف موجود دی او نه به موجود سي. کله چې ما ولیدل چې پیښي کومي خواته ځي نو مي له اکبر څخه د خلکو د راګرځولو او د ځان د طرفدار کولو لپاره ډیري زیاتي پیسې ولګولې. مګر زه اوس پیسی نه لرم او هیڅ نه سم کولای. (هغه کتاب ص ص ۳٦۳-۳٦٦)
شاه شجاع له دې څخه وروسته، میګریګور ته درې څلور نور لیکونه واستول. یو لیک یې د ګورنرجنرال سکرتر ښاغلي کلرک ته واستاوه او په ټولو کي یې د پیسو غوښتنه وکړه. په پای کي د مارچ پر نهمه کپتان میګریګور شاه شجاع ته ولیکل چې ته فقط یوه میاشت نور هم ځان په بالاحصار کي ټینګ کړه او ټول کارونه به ستا له آرزو سره سم سرته ورسیږي. ته آرام وکه. د جنرال پالک او سیکهانو قواوي پېښور ته را رسېدلي دي او ښایي موږ ته نیژدې راغلي وي. نور به نو قاصد په خوله درته ووایي. (هغه کتاب ص ۳۷۷)
دا وخت کپتان جان کانلي او ځیني نور انګرېزي صاحب منصبان د نواب زمان خان په کور کي، د یرغملو په توګه، اوسېدل. دوی د نواب له مېلمه پالني څخه دونه خوشاله ول چې ویل یې هغه موږ د خپل اولاد په ډول نازولو. جان کانلي، په هغو شپو ورځو کي، په کابل کي د مشرانو ترمنځ د اختلافاتو او د کابل د عمومي ناکراریو په باب، میګریګور لو جنرال پالک ته ډېر په زړه پوري لیکونه لیږلي دي.
جان کانلي د جنوري پر اووه لسمه میګریګور ته ولیکل داسي ورځ نسته چې سړی د خپل بد بخته پوځ په باره کي خواشینونکي خبرونه وانه وري. ښار ته په سل هاوو زخمي یخ ځپلي، وږي او لوڅ عسکر راوستل کیږي. ډېره برخه یې اوزبکان رانیسي او ځیني یې موږ ته راځي او یا تر روغتون پوري رسیږي. په روغتون کي نور ځای

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

نسته او دا بد بخته غریبان هره ورځ په ډلو ډلو مري. امین الله د دې ناروغانو مړیني ته خوشاله دی؛ ځکه چې دی هسې هم مرسته نه ورسره کوي او په دې برخه کې زمونږ پر خواستونو باندې هم غوږ نه نیسي. نواب، په بشپړه توګه د نایب په کنټرول کې دی او ځکه نو هغه هم هیڅ مرسته نه سي کولای. (کې ص ۳۵۵)
او وینسینټ ایري، چې هغه هم دا وخت په کابل کې بندي وو، لیکي چې په سل هاوو هندوستانیان د کابل په لارو کوڅو کې د یوې ګولې ډوډۍ لپاره ګدایي کوي. نواب جبارخان او نواب زمان خان هغوی ته هره ورځ ډوډۍ ورکوي. په کابل کې دننه او دباندې، د ټولو طبقو خلکو له اروپایي یرغملو او بندیانو سره دومره په انسانیت سلوک کاوه چې سړی حیران ورته پاتیږي. (ایري ص ۳۲۰)
کانلي، د کابل د وضع په باره کې، په خپلو یاداشتونو کې لیکي چې نن سهار نواب، امین الله او ټول مشران په بالاحصار کې پاچا ته ورغلل. پاچا تر اوسه پوري دوه لکه روپۍ ورکړي دي او ژمنه یې کړې ده چې په لسو ورځو کې به یو لک روپۍ نوري ورکړي. نواب وزیر دی او امین الله نایب دی. دوی ټولو په قرآن سوګندونه یاد کړل چې یو دبل ملګري به وي او د اسلام د ریښتونی دین ملاتړ به کوي. نواب په وازه خوله او په عامه پاچا ته ښکنځل کوي. پاچا هم په عامه ټولو بارکزیو ته ښکنځل کوي. امین الله خان سوګند یاد کړی دی چې تر مرګه به د اعلیحضرت ملګری وي. وروسته یې په جومات کې سر لوڅ کړ او چې څه سوګندونه وه هغه یې ټول یاد کړل او وې ویل چې د نواب حیثیت به د پاچا او د ټولي شاهي کورنۍ په مقابل کې وساتي.
کانلي لیکي چې ماته پاچا څو پیغامونه را لیږلي او راته ویلي یې دي چې هغه ځکه خانانو ته درې لکه روپۍ ورکړې چې د هغوی په مقابل کې بې وسه دی او کله چې یو ځل د انګریزانو لښکر را ورسیږي نو بیا به دی خپله لوبه کوي او داسي کار به وکړي چې ګټه یې هم ده ته او هم موږ ته ورسیږي. ماته داسي را معلومیږي چې د ده زړه زمونږ سره دی او فکر نه کوم چې بل ډول دي وي.
کانلي د جنوري پر څلېرویشتمه ولیکل چې پاچا هره ورځ دربار کوي او ټول مشران حاضر وي. دی داسي ښيي چې زمونږ له حکومت سره یې ټول اړیکي شلولي دي؛ مګر ماته پټ پیغامونه را لیږي او راته وایي چې دی موږ ته بشپړه وفاداري لري. د هغه پوځ سره چې وایی له هندوستانه را روان دی د مقابلې لپاره د یوې لویې قوې د جوړېدلو په باره کې خبري کیږي؛ مګر پیسي نسته. زموږ په مقابل کې مذهبي احساسات ډېر په جوش کې دي او که یو لوی پوځ را ونه لیږل سي دا ټول مشران به زموږ په مقابل کې سره یو لاس سي.
کانلي لیکي چې موږ د خپل حکومت په پلان نه یو خبر. محمداکبر پرله پسې د توپونو او مهماتو غوښتنه کوي؛ مګر هیڅوک بې تنخوا عسکرۍ ته تیار نه دی او د محمداکبرخان له ورځ په ورځ زیاتېدونکي قدرت سره هر څوک حسادت ښیي. د ده د ډلي بارکزي مشران هر یو پر بل باندي بدګومانه دی. کانلي لیکي چې نواب زمان خان زموږ سره بې اندازې زیاته مهرباني کوي او په ریښتیا یې زړه غواړي چې د برتانیې له حکومت سره ښه اړیکي ولري. له پاچا او محمداکبر څخه بیریږي او له هغو خانانو څخه بېزاره دی چې له ده سره یې سوګندونه کړي او بیا یې وغولاوه. په ښار کې زموږ پر ضد سخت احساسات را پارېدلي دي او که یو زورور پوځ دې هیواد ته ونه لیږل سي نو هر څوک به افغانستان ته زموږ له بیا ننوتلو سره مخالفت وکړي . (کي ص ص ۳۵۶-۵۷)
کانلي د فبروري پر پنځه لسمه ولیکل چې نایب امین الله هغه توپونه چې ده ته سپارل سوي ول تسلیم کړي دي او بارکزي اوس چنداني اعتماد نه په کوي. دغه راز دوی له دې څخه اندېښنه لري چې شاه شجاع ځان ورځ په ورځ قوي کوي او که له بارکزیو سره دښمني ونه کړي نو لږترلږه مستقل کیږي. پرون نایب، د شاه له خوا، له نواب څخه وغوښتل چې خپل توپونه تسلیم کړي. نواب د هغه غوښتنه مستقماً رد کړه او وې ویل چې تر څو پوري شاه شجاع خپل صداقت ثابت کړی نه وي د هغه په دربار کې به حاضر نه سي... کانلي وایی ده اورېدلي دي چې شاه شجاع، د بارکزیو په مقابل کې، د امین الله، پوپلزیو، شیعه ګانو او د کابل له ځینو مشرانو څخه یوه ډله جوړوي. په دې ډله کې د امین الله، عبدالسلام او سکندر په څېر کسان شامل دي چې زموږ سخت دښمنان دي او له دې ډلي څخه موږ هیح ګټه نه سو اخیستلای. کانلي ولیکل چې که شاه شجاع په دغه توګه زموږ له دښمنانو سره لاس ورکوي نو دا عمل یې خصمانه ګڼل کېدلای سي.
کانلي وايي په ښار کې عمومي عقیده پر دې ده چې وروستی پاڅون شاه شجاع لمسولی دی. که څه هم چې زه د دې ادعا د اثبات لپاره کوم دلیل نه لرم خو دونه ویلای سم چې اعلیحضرت په دغه ښورښ کې یا مستقیم او یا غیر مستقیم لاس درلود... زما پیشنهاد خو دا دی چې یا تاسي ورته وواياست او یا ماته هدایت راکړی چې پوه یې کړم چې یا باید زموږ له غوښتنو سره سم عمل وکړي او یا خپله لاره واخلي. دلته اوضاع دونه ګډه وډه ده چې سړی هر څومره پوه وي دا نه سي ویلای چې سبا به څه پیښیږي. کانلي لیکي چې دلته پرته له نفاق څخه بل هیڅ شی نسته؛ هر سړی پر خپل ګاونډي باندي شکمن دی. که زموږ لښکر را ورسیږي نو په پایتخت کې هر څه زموږ پر زړه دي. زه د پیسو د لګولو په برخه کې ستاسي اجازې ته منتظر یم. تر ټولو دمخه غواړم چې خپل کورېه نواب زمان خان ته یو غټ امتیاز تضمین کړم څو یا زموږ پر خوا سي او یا بیطرفي غوره کړي. دی د قدر وړ او ریښتونی سپین ږیری دی او په وروستیو ویرجنو پیښنو کې یې هیڅ لاس نه درلودی. غلام محمد خان هم په وروستي ښورښ کې لاس نه درلود.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

کانلي د مارچ پر پنځمه مکریګور ته ولیکل چي د شاه شجاع زوی فتح جنګ پرون له اکبر سره د یوځای کېدلو لپاره روان سوی دی. اوضاع ډېره ناکراره ده او کوهستانیان په خپلو منځونو کي سره جنګیږي... نواب اوس هم موږ ډېر نازوي مګر موږ بندیان یو. امین الله څو ځله هم په چم او هم په تهدید کوښښ وکړ چي موږ هغه ته وسپارل سو. زه یقین لرم چي دی غواړي موږ قتل کړي؛ خو د نواب له برکته موږ تر اوسه ساتلي یو. پاچا په بالاحصار کي ناست دی مګر هیڅ واک نه لري او ټول اختیارات له امین الله سره دي.

کانلي د مارچ پر اته لسمه جنرال پالک ته ولیکل چي دلته اوضاع د امکان تر سرحده پوري ناکراره ده. وړمه ورځ اعلیحضرت د نواب زمان خان د عسکرو قوماندان ته رشوت ورکړ او هغه له خپلو ټولو عسکرو سره بالاحصار ته ولاړ. نواب د هغه د بیرته تسلیمولو غوښتنه وکړه مګر چا ورسره ونه منله. پرون اعلیحضرت نواب ته احوال واستاوه او هغه ته یې وویل چي که بندیان امین الله ته سپارل کیږي نو دغه قوماندان باید د هغه کورته ولېږل سي. خو له نېکه مرغه چي نواب دا پیشنهاد ونه مانه... بالاحصار ته د نواب د قوماندان د تښتېدلو راهیسي په ښار کي ناکراري ده. دوکانونه تړلي دي او هر چا وسله اخیستي ده. زموږ پر ضد ذهنیت را پارېدلی دی. د بالاحصار دروازې نیمایی بندي دي او هر مشر خپل طرفداران راغونډ کړي دي. زموږ د کوربه پر شاوخوا باندي دري څلور زره کسان را ټول سوي دي. د بارکزیانو او سدوزیانو ډلي ځانونه تیاروي. پاچا ته چنداني څوک ورپاته نه دي. دی په امساک اوکنجوسی ډېر مشهور دی او زموږ سره یې مشکوک ارتباط محبوبیت نور هم لږ کړی دی. نایب کوهستانیانو ته لیکلي دي چي په جهاد کي ورسره ملګري سي. که له پاچا سره یو څه مرسته ونه سي نو بالاحصار به لومړی ځای وي چي حمله ورباندي کیږي؛ ځکه چي هلته د چورولو لپاره ډېر څه موجود دي. (هغه کتاب ص ص ۳۵۸-۶۱)

د افغانانو ټولو لویو مشرانو له شاه شجاع څخه هره ورځ غوښتل چي د جلال آباد پر لور حرکت وکړي او په خیبر کي د انګرېزانو د قوي مخه ونیسي. شاه شجاع په مشرانو کي داسي، د نفوذ او اعتبار خاوند، طرفدار نه درلود چي د ده له رایي سره سم، پوځي حرکت وځنډوي. بالاخره د کابل تر ټولو لوی روحاني مشر میرحاجي په ښار کي خېمه ووهله او د انګرېزانو پر ضد یې جهاد اعلان کړ. امین الله خان لوګري یې سمدستي ملاتړ وکړ او شاه شجاع یې حرکت کولو ته مجبور کړ. په دغه حال کي نواب زمان خان خپله مېرمن، له مهر کړي قرآن سره، شاه شجاع ته ور ولېږله او له هغه یې سره یې قول وکړ چي نواب زمان خان به ستا له ملاتړ څخه لاس وانه خلي. شاه شجاع به څرنګه، له یوي خوا د ښځي تر پلو، او هغه هم د نواب زمان خان مېرمن، او له بلي خوا، تر دومره زیاتو سوګندونو تېر سوی وای. ده ته نوره هیڅ پلمه پاته نه وه. یایي باید له مشرانو سره ښکاره مخالفت پیل کړی وای چي د ده لپاره یې د ځان وژني معنا درلوده او یا یې باید له هغوی سره حرکت کړی وای. شاه شجاع دوهمه لاره غوره کړه او د اپریل پنځمه یې د حرکت لپاره وټاکله. شاه شجاع د هغي ورځي په سهار حرکت وکړ خو د کمپ او بالاحصار تر منځ، د نواب زمان خان زوی، شجاع الدوله او د هغه سره ملګرو شپېتو ملګرو حمله ورباندي وکړه. شاه شجاع یې څو ډزه وویشت او ځای پر ځای یې وواژه. د ده له وژل کېدلو سره د کابل په بحراني حالت کي بیخي بل فصل پیل سو او نویو پیښو، د سیسو او اړودوړ ته لاره خلاصه سوه. په دې توګه د شاه شجاع ژوند، چي ټول په حوادثو کي تېر سوی وو، بالاخره په حادثه کي پای ته ورسېدی؛ خو د ده د ملګرو انګرېزانو په شمول یې چنداني څوک غمګین نه کړل.

د شاه شجاع د وژل کېدلو خاصه انګیزه معلومه نه سوه او ځینو کسانو پخپله نواب زمان خان د هغه د قاتل محرک باله. خو سرجان کي، د کپتان جانسن له خولې، چي په کابل کي بندي وو، وایي چي نواب زمان خان تر بل هر چا خوابدی وو او سوګند یې یاد کړ چي بیا به شجاع الدوله خپل کور ته پرې نه ږدي او هیڅا ته به اجازه ورنه کړي چي د ده په مخ کي د هغه نوم یاد کړي. (کې ص ۳۸۰)

شاهي کورنی د قاتل د پیدا کېدلو او محاکمه کېدلو غوښتنه وکړه او ویل یې چي تر څو پوري قاتل په سزا نه وي رسېدلی شاه شجاع به خاورو ته ونه سپاري. ملایانو د قاتل د سنګسارېدلو فتوا ورکړه؛ خو امین الله خان مداخله وکړه او وې ویل چي دا د سزا ورکولو وخت نه دی او اوس باید چي ټول کسان د فرنګیانو پر ضد سره یو موټی سي او خپلي ټولي دښمنی هیري کړي. (هغه مخ)

سر جان کي د شاه شجاع د شخصیت په باره کي لیکي: « دی د خدای یو غریب بنده وو چي چنداني ښه صفتونه یې نه درلودل. خو دونه انصاف باید وکړو چي که د ده پر ځای یو غښتلی او بهتره څوک واکمن وای هم یې د ده په شرایطو کي تر دغه اضافه کار نه سوای کولای. شاه شجاع له ډېره وخته خپل حالت او موقف ته حیران وو. دی د ګوډاګي له حالت څخه ستړی وو او ویل به یې چي یا خو په ریښتیا پاچا وای او یا بیرته لودیانې ته تللی وای او باقي ژوند یې په ارامه تېر کړی وای. ده به ویل چي په افغانستان کي ټول ښه کارونه مکناټن کړي دي او چي بد کارونه سوي دي دا هم د مکناټن کار دی. ځکه چي ده پخپله هیڅ کار نه دی کړی. هغه اجراآت چي د خلکو نه وه خوښ هغه د ده په نامه کېدل. دی مجبور وو چي هغه په ظاهره تائید کړي په داسي حال کي چي په زړه کي به ورسره مخالف وو. ده لیدل چي شاوخوا خطرونو محاصره کړی دی مګر د هغوی د رفع کولو هیڅ وس یې نه درلود. ده به ویل چي زه صفر وم او د هیڅ کار د کولو واک مي نه درلود خو اوس ټول پېغورونه لا هم راته متوجه دي. » کي ص ص ۳۸۷-۸۸

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزي بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په خیر و لولئ

سرجان کي ليکي چي د شاه شجاع په باره کي به ډېر ناحله سوالونه پاته وي چي يو له هغو څخه يې موږ ته د وفاداری خبره ده، چي هر وخت مشکوکه وه. هغه چي په کابل کي يوازي پاته سو نو پر له پسي يې د برتانيي حکومت ته، په ډېر تلوار خطونه ليکل او لېږل، چي چنداني مضمون او محتوا يې نه درلوده. هغه په هر ليک کي د پيسو غوښتنه کوله او ويل به يې چي که يې پيسي لرلای نو ټول مشکلات به حل سوي وی. خو د ده مرگ دا څرگنده کړه چي دی څومره حريص وو؛ ځکه په هغه ورځ چي دی قتل سو نو وليده سول چي ده د مرگ په وخت کي شل لکه روپۍ او ډېر زيات قيمتي جواهرات درلودل. (هغه کتاب ص ۳۸۱)

نور بيا

فتح جنگ او د کابل عمومي وضع:

عبدالباري جـهاني

شاه شجاع، امير دوست محمد خان او برتانيه، نهه ديرشمه برخه

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزی بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په ځير و لولـئ